

Velferdstjenester til ungdom – finnes de og hjelper de ungdom som sliter?

Ungdom som "sliter" med livene sine trenger offentlige tjenester som er tilpasset dem og deres behov, samt ansatte som liker å jobbe med rufsete ungdom, skriver sosionom Stig Nygård i denne artikkelen

AV: STIG H. NYGÅRD I SAMARBEID MED KORUS - OSLO

OPP MOT 10 % AV UNGDOM i Norge er utenfor arbeid og utdanning. Dette er ungdom som sliter med rus, psykisk helse, bolig, utdanning med mer. De fleste har vært innom mange etater for å få hjelp og har hatt opptil flere hjelpere opp gjennom årene. Men fikk de hjelp? Kunne den norske velferdsstaten hjelpe? Hjelper hjelpeapparatet eller forkcludrer hjelpeapparatet ungdommenes liv? Dette forholdet erkjenner Stortingsmelding nr. 30. «Se meg!»: *Mange voksne med omfattende hjelp forteller at de ble oversett og forsømt i barne- og ungdomsårene. Det er ikke uvanlig at disse personene har vært i kontakt med både barnevernet, arbeids- og velferdsforvaltningen, sosialtjenester, helse og omsorgstjenester og justissektoren.* (sitat) Mange av dagens ungdommer kan fortelle historier om negative opplevelser med Nav, barnevern, skole, og alle andre hjelpeinstanser. I stedet for å bli møtt som sårbare ungdommer ofte uten voksne omsorgspersoner rundt seg, ble de møtt med krav og negative forventninger. Relasjoner på frysepunktet, motstand mot egne løsninger og begrensninger i «hva som er mulig å gjøre her hos oss».

Etter mitt syn er det slik at alt for mange ungdommer vegrer seg for å gå på et offentlig

kontor og mange vet jo ikke hvilke tjenester som egentlig finnes. I tillegg må de forholde seg til byråkrati, regler og prosedyrer som alle andre i befolkningen. Vi har innrettet mange offentlige tjenester slik at de krever eget initiativ, pågangsmot og at ungdommen er noenlunde selvhjulpent for å kunne nyttiggjøre seg av tjenestene. Vi vet og at ungdom har, naturlig nok, lite erfaring fra offentlige systemer, og synes det er vanskelig å fylle ut skjemaer og registrere seg i ulike datasystemer, ja i det hele tatt forstå hva tjenestene kan by på. På toppen av det hele er det vanskelig å forstå byråkratiske forklaringer i brev, nettsider og informasjonsmateriell. Min erfaring er at de fleste ungdommer ikke vet om hvilke tjenester som finnes eller hvor de finner dem, og det er et demokratisk problem og et stort samfunnsproblem, etter min mening.

Det er et av velferdsstatens store problemer at ungdom som trenger det mest ikke får den hjelpen de skal ha og heller ikke vet om hvilke tjenester velferds-Norge har å by på. Hvorfor kommer så mange ungdom ut av hjelpeapparatet uten å ha fått hjelp? Ja til og med kan problemstillingene ungdommen hadde med seg inn ha forverret seg, i kontakt med hjelpeapparatet.

Den Norske velferdsstaten - ikke tilpasset ungdom som sliter?

Etter 40 år med oppsøkende ungdomsarbeid (starten på egne tjenester til ungdom) har ikke den norske velferdsstaten klart å bygge opp tjenester som er tilpasset og skreddersydd ungdom. Velferdsstaten klarer ikke å gi hjelp til alle som trenger det og når de får hjelp er det ofte dårlig kvalitet, etter min mening.

70 % av barn og ungdom som trenger psykisk helsehjelp får det ikke og 70 % av de som fikk hjelp etter traumer opplevde at det ikke hjalp (NOVA rapport nr 2/14). Ved et stort Nav-kontor kommer 60% av ungdommen fra barnevernet og 40 % fra Oppfølgingstjenesten. NAV blir «mottaksstasjon» for alle ungdommer som andre «etater» ikke klarer å hjelpe. Er Nav rustet til det?

Ungdom blir ofte oversett og ulikt behandlet når stat eller kommune utvikler tjenester for befolkningen. Det ser vi ved at en unnlater å lage aldersspesifikke tjenester som er tilpasset ungdom. I stedet må ungdom inn i tiltak/tjenester for voksne med ansatte som kan faglig arbeid med voksne. Det er noen få tjenester som er tilpasset ungdomsgruppa. Eksempler på det er ungdomsvideregående skole, BUP, PPT og barnevern. Disse tjenestene er aldersspesifikke tiltak, men som ikke bestandig virker etter formålet fordi de ikke er tilpasset ungdomsgruppen.

Nav er et eksempel på en stor velferdsstat som har laget en velferdsetat for voksne. Offisielt har de kun ungdomsgarantien som er et eget ungdomstiltak. Det finnes mange tiltak og tjenester i Nav som er ungdoms-rettet, men disse har blitt etablert i de lokale Nav-kontor nettopp fordi det ikke kom nasjonale føringer som skulle gjelde alle Nav-kontor. Det er alt for få føringer som sier noe om hvilke velferdstilbud, skole, tjenester og tiltak ungdom i Norge kan få når de sliter med livene sine. Dermed blir det tilfeldigheten som rår i velferdstilbudet. Også i helsevesenet mangler det tilbud og innretning mot ungdom som har somatiske sykdommer.

Hva er ungdommenes behov?

Ja, selv når det utvikles tilbud til ungdom så glemmer man å spørre om de trenger tilbudet og hvor-

dan innholdet skal være. Et eksempel er en kommune som ansatte to psykologer som fikk kontor på skolen og ingen ungdommer brukte tilbudet. Årsaken var at alle ville se at de gikk til psykolog og dernest at ungdommen ikke etterspurte psykolog, men noen å snakke med. Slike eksempler er det mange av. Vi kjenner ikke ungdomsgruppas behov, men mener oss berettiget til å opprette tilbud som vi tror de etterspør. Hvor mange prosjekter, tiltak, tjenester osv. er opprettet på grunnlag av et objektivt behov hos ungdommen og ikke på grunnlag av fagpersoners vurderinger. Hvor er kunnskapen om ungdom? Hva vet vi om ungdommenes behov for velferdstjenester? Og spør vi ungdom om hvordan de vil at tjenester, tiltak og prosjekter skal se ut, så kan de svare.

Kunnskap om ungdom mangler

Ungdom opplever at de må tilpasse seg tjenesten de er i kontakt med og ikke at tjenesten tilpasser seg dem. Altså mangler det vi kaller reell brukermedvirkning. I tillegg vil nok mange hjelpere ha med seg holdninger som innebærer at de vil ha styringen og vet best, og ungdom kan da ikke ha ansvar for egne problemer. Ungdom blir ofte møtt med kunnskap om det å være voksen mer en å bli møtt med kunnskap om det å være ungdom. Ungdom blir dermed snakket til som voksne og forventet at de ter seg som voksne.

Har ansatte i stat og kommune tilstrekkelig kunnskap om ungdomskulturer, ungdoms atferd, kommunikasjon med ungdom og kunnskap om hvordan ungdom i Norge opplever hjelpeapparatet? Har de viktig kunnskap om hvordan ungdom vil at hjelpeapparatet skal være? Bare slik kan de gi ungdom hjelp i hverdagslivene sine.

Det er få som spør ungdom om hvordan de tenker ting skal være eller hvordan ting kan gjøres – og følger det opp. Å spørre er en ting, å gjøre som ungdommen mener er riktig, er en annen ting. Hvordan kan en bruke ungdommers erfaringer og refleksjoner over eget liv? Kan en stole på at en kan følge ungdommers forslag eller skal vi frata dem retten til å involvere seg i eget liv?

Bruk ungdommenes erfaringskunnskap

Ungdommers egen kunnskap om egen situasjon



” – *Vi har flere lokale norske prosjekter der ungdom er sentrum i eget liv og får individuell oppfølging med ungdomskoordinator som har kompetanse og praksiserfaring med ungdom.*

verdsettes trolig ikke og brukes ikke aktivt i endringsarbeid på tross av gode erfaringer og forskning/teori som støtter en slik tilnærming. Ungdommer som har planer eller ideer for hva de skal bli eller hvordan de best kan forholde seg til egne problemer møter stor motstand og skepsis, etter min erfaring. Og da kommer en skjevt ut. Ungdom er ungdom og har krav på å bli møtt av hjelpere som vet noe om hvordan det er å være ungdom og som vet hvordan en samarbeider med ungdom.

Fremtiden – egne tjenester for ungdom

I de fem største byene i Sverige har de et prosjekt som heter «Unga In» som er den svenske stats arbeidsformidling (NAV) med kun fokus på ungdom. De har ansatt ufaglærte ungdommer som driver oppsøkende arbeid for å finne ungdom som er utenfor arbeid og utdanning. Når det er gjort overtar en av de 13 fagpersonene arbeidet videre ut fra ungdommens behov. Sprekt og nytenkende! Ungdom hjelper ungdom er også utbredt ellers i Europa som metode. Vi har flere lokale norske prosjekter der ungdom er sentrum i eget liv og får individuell oppfølging med ungdomskoordinator som har kompetanse og praksiserfaring med ungdom. I slike prosjekter støttes ungdommen i å jobbe med egne utfordringer, i sitt eget nærmiljø og på egne premisser.

Det er ingen vei utenom: det må utvikles egne tjenester for ungdom som bygger på ungdommen som individ, ungdommers erfaringsbaserte kunnskap og forskning om ungdom, kulturell kunnskap og kunnskap om hva er det ungdom etterspør av tjenester. Vi må og sjekke ut hvordan ungdom mener de vil bli møtt i det offentlige hjelpeapparat. Skal velferdsstaten kunne gjøre

noe som monner for ungdom som sliter må de gjøre noe helt annet. For eksempel:

1. Tjenestene må være åpne på kveldstid slik at ungdom slipper å forlate skole eller arbeidsplass for å kunne samhandle.
2. Tjenestene må være der ungdommen er, helst ikke på et kontor siden det hemmer relasjonsbygging og trygghet, men heller på steder der ungdom vanligvis er som fritidsklubber, skoler, bibliotek, kafeer, hjemme, på tur osv. Spesielt gjelder dette ungdom som trenger oppfølging i daglige gjøremål.
3. Alternativt samle viktige tjenester i ikke stigmatiserende tilbud i for eksempel Ungdommens ressurscenter.
4. Tjenesten må ha verdier som tillit, tid og tilgjengelighet.
5. Tjenesten må bygge på ungdommens erfaringer, behov og refleksjoner og vektlegges sterkt.
6. Ansett fagfolk som kan mye om ungdom, og som liker å jobbe med ungdom.
7. Tjenesten må være ubyråkratisk.
8. Tjenesten må være en del av norske velferdstjenester – ikke lokale prosjekter som dør ut.

Lykke til!

FAKTA

Om artikkelforfatteren:

Stig Hermann Nygård er sosionom og har jobbet 8 år med oppsøkende arbeid. Han har også bakgrunn som rådgiver i NAV med arbeid med psykisk helse og ungdom. Han er nå seniorrådgiver i helseavdelingen hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus.